

**Labovszky Tamara – Kóbor Krisztina:
Tapolcai szervezetek és szakembereik fejlődési lehetőségei az
interprofesszionális kooperációban**

Absztrakt

2018–2020 közötti időszakban Tapolca városában két szervezet is (Szociális és Egészségügyi Alapellátási Intézet, illetve a Baptista Szeretetszolgálat Országos Szociális Segítő Központ) mentálhigiénés szemléletű, prevenciós jellegű, szenvedélybetegségek megelőzését célzó programokat indított.

Jelen tanulmányban a fókusz a programok apropóján létrejött együttműködéseken, illetve a szakemberek motiváltságán van, a programokba való bekapcsolódás szempontjából. Alapkérdést jelent, hogy a szociális szakemberekre, az általuk nyújtott szolgáltatásokra (főként a szociális munkára) a kialakult együttműködések milyen hatást gyakorolnak a továbbiakban. Az eredmények kiértékelésében bebizonyosodott, hogy a jelenlévő társadalmi problémákra történő reagálás minden szektor számára fontos, ezt közös ügyként lehet megfogalmazni. A programok által megismert új technikákban lehetőséget látnak a szakemberek a kezelésre, ez szintén alapja lehet a közös munkának. Elmondható tehát, hogy a városban jelen van az interprofesszionális együttműködés, mely erős alapja az interdiszciplináris szakmaiság kiépítésének. Azonban a programokba alapvetően a szociális és az oktatási terület kapcsolódott be, ezért még nem beszélhetünk városi szinten az interdiszciplináris együttműködés teljes mértékű előmozdításáról.

Kulcsszavak:

interprofesszionális, interdiszciplináris, együttműködés, drogprobléma, szociális szolgáltatások

Abstract

In the period between 2018 and 2020, two organizations in the city of Tapolca also launched programs aimed at the prevention of mental health and prevention of addictions.

In the present study, the focus is on the collaborations that have taken place on the programs and on the motivation of the professionals in terms of getting involved in the programs. The basic question is what effect the established collaborations will have on social professionals and the services they provide in the future.

The evaluation of the results has shown that responding to the social problems present is important for all sectors and can be described as a common issue. In the new techniques learned by the applications, professionals see an opportunity for treatment, which can also be the basis for working together. Thus, it can be said that interprofessional cooperation is present in the city, which is a strong basis for building interdisciplinary professionalism. However, the social and educational fields were basically involved in the programs, so we cannot yet talk about fully promoting interdisciplinary cooperation at the city level.

Key words:

interprofessional, interdisciplinary, cooperation, drug problem, social services

Célkitűzések

Jelen tanulmány a Tapolca városában 2018 és 2020 között létrejött kooperatív aktivitásokat mutatja be. A szenvedélybetegségek megelőzésére és egészségfejlesztési programok összehangolására irányuló közösségi aktivitások elemzésekor a hangsúlyt a programokba bevont szakemberek és szervezetek interprofesszionális együttműködésére és ennek kialakítási folyamatára helyeztük. A tanulmány alapkérdése és célja tehát, hogy feltárjuk a szociális szakemberek és a társszakmákból érkezők (pedagógusok, egészségügyi szakemberek, stb.) együttműködési készségét, illetve a megvalósult együttműködések szolgáltatásokra gyakorolt további hatásait.

Tanulmányunkban először bemutatjuk azokat a programokat és megvalósító szervezeteiket, melyek apropóján az interprofesszionális együttműködés éledezni kezdett a városban. Ezek után járjuk körül az írás fókuszába állított fogalmakat, az interprofesszionális/interdiszciplináris együttműködést. Tanulmányunk szoros elemzési kereteinek két fő vonala van: a szervezeti struktúrák, melyek meghatározzák a kialakulóban lévő együttműködések, illetve a szociális munka modellek, melyek alkalmazása segíti az interprofesszionalitás kialakítását. E két témakör bemutatása után térünk rá az interprofesszionális kooperációk egyik központi kérdésére, a szakemberek motivációjának vizsgálatára, mely Tapolca településen valósult meg.

Bevezetés

2018–2020 közötti időszakban Tapolca városában két szervezet is (Szociális és Egészségügyi Alapellátási Intézet, illetve a Baptista Szeretetszolgálat Országos Szociális Segítő Központ) mentálhigiénés szemléletű, prevencióss jellegű, szenvedélybetegségek megelőzését célzó programokat indított. A témára való erőteljes ráfókuszálást a térségben hirtelen emelkedő számú szerhasználó fiatal (helyi KEF adatok alapján), illetve a probléma addigi ignorálása indokolta.

A Baptista Szeretetszolgálat OSZSK szemléletformáló, alternatív pedagógiai módszereket alkalmazó célzott prevencióss programja 2019. márciustól – 2020. szeptemberig zajlik három helyszínen párhuzamosan. A program megvalósításának legnagyobb nehézsége a települések fizikai távolsága (Esztergom, Mátészalka és Tapolca), illetve a bevonnai kívánt célcsoport felkutatása, motiválása. A program a Szeretetszolgálat munkatársainak, külső szakmai megvalósítóknak, a települések oktatási, szociális és egészségügyi intézményeinek együttműködésére épít. A programelemek lebonyolításában öt szervezet összehangolt munkájára van szükség.

A szakmai program tervezésekor a hosszú távú csoport tréningek megtartásához a legnagyobb kihívást jelentő tényezők – a célcsoport elérése, programban tartása – érdekében a legkiválóbb hazai alternatív pedagógiai módszereket, innovatív megoldásokat alkalmazó szervezetek programba történő bevonására törekedtek. A résztvevő, külső megvalósító szervezetek:

- AppArt Egyesület – drámapedagógia
- Magyar Zsonglőr Egyesület Szociális Cirkusz – zsonglőr technika
- Bélaműhely Sound Art – zeneterápia
- Momentán Társulat – interaktív előadás.

„A célzott prevencióss stratégiák a populáció olyan veszélyeztetett alcsoportjaira irányulnak, amelyekben a viselkedési zavar kockázata az átlagnál lényegesen magasabb. A problémás szerfogyasztás fokozottabb veszélye gyakran valamilyen társadalmi kirekesztettségéből fakad, mint például a fiatalkori bűnelkövetés, az iskolából kimaradás vagy komolyabb tanulási problémák.” (Nemzeti Drog Fókuszpont meghatározás alapján.)

A program célcsoportja és elérésük az alábbiak szerint definiálódott:

- veszélyeztetett fiatalok és hozzátartozóik (helyi együttműködő partnerek kliensköréből);
- kulturális különbségekkel küzdő fiatalok (roma szegregátumok, romákkal foglalkozó helyi civil szervezetek, roma kisebbségi önkormányzat képviselői);
- kedvezményezett járások településein élő fiatalok;
- szociális társadalmi akadályokkal küzdő fiatalok;
- iskolai nehézségekkel küzdő fiatalok (helyi együttműködések az oktatási intézményekkel);
- szülők, nevelőszülők (családsegítő gyermekjóléti szakemberek, családgondozók, területileg illetékes gyermekvédelmi szakszolgálat);
- függőnek nem minősülő, de annak korai jeleit mutatók (elterelésben résztvevők, telephelyeik révén aktív kapcsolatban állók);
- prevencióval foglalkozó szakemberek, önkéntesek, kortárssegítők (helyi együttműködő partnerek kliensköre, helyi gyülekezetek önkéntes bázisa, kortárssegítő képzés az egyik megvalósuló programelem résztvevői);
- közösségi terek (a már meglévő közösségi terek, bevonása, új közösségi terek létrehozása).

A célcsoport elérésének alapfeltétele a helyi együttműködések kialakítása, hiszen a közös szakmai gondolkodás fő célja a helyi lakosság problémáira a hatékony megoldás, megsegítés megtalálása. A célcsoport bevonásának érdekében a program külön hangsúlyt helyez:

- motivációs céllal szervezett szabadidős programok,
- látványos eredményekkel dolgozó alternatív technikákat alkalmazó programelemek,
- a programban való részvételt és bent maradást segítő motivációs, jutalmazó elemek (kisebb ajándéktárgyak, tábor jellegű programok esetében a résztvevők számára étkezés biztosítása).

A megvalósuló tevékenységek ötvözik a hagyományos szakmai megoldásokat az alternatív, kreativitásra építő elemekkel:

- Információnyújtáson alapuló programok kialakítása és megvalósítása (Függő Játzsma / A Momentán Társulat megvalósításában).
- A szülők és a család bevonásával megvalósuló a családi rendszer megerősítést, a szülői készségek fejlesztését szolgáló speciális programok (szociálterápiás szerepjáték módszerrel).
- Az érzelmi és érték közvetítő nevelést segítő programok (drámapedagógia csoportalkalmak, CARLO – komplex színházi-nevelési előadás, ön- és társismereti, csoportépítő foglalkozások AppArt Egyesület megvalósításában).
- A fiatalok pszichés, magatartási, beilleszkedési, kapcsolati problémáinak kezelését, életvezetési, interperszonális készségek fejlesztését célzó programok (szociálterápiás szerepjáték).
- Célcsoporttal foglalkozó szakemberek részére érzékenyítő foglalkozás, szakmai műhelyek, esetmegbeszélő csoportok, (mediációs technikák, szociálterápiás szerepjáték módszer alkalmazásával).
- Önsegítő csoportok bevonását segítő programok.
- Alternatív szabadidős programok (Magyar Zsonglőr Egyesület Szociális Cirkusz, Bélaműhely Sound Art megvalósításában).
- Önismeret, személyiségfejlesztés alternatív technikák (filmklub, társasjátéklklub, slam poetry klub).
- Iskolai szinten megvalósuló program (kortárssegítő tréning).
- Területi együttműködések kialakítása.
- Helyi akciótervek elkészítése.
- Infrastruktúra és infokommunikációs fejlesztés.

A másik program Lelki Egészségközpont kialakítását célozza a Tapolcai járásban. Szándékai szerint egy olyan, egységes mentálhigiénés szemléletű egészségügyi szervezési és egészségfejlesztési rendszer kialakítása a fő célja, mely jól meghatározott szolgáltatást igénybevevői utak mentén biztosítja Tapolca és térségében élők számára a szükségleteknek és igényeknek megfelelő szolgáltatásokat. Fontos feladat a mentálhigiénés szolgáltatások bővítése.

Fontos cél: a mentális egészség megőrzése, a mentális problémák korai felismerése. A Lelki Egészségfejlesztési Központ (LEK) feladata, hogy koordinálja a járás mentális egészségfejlesztési programjait, összekötő kapocsként működjön az egészségügyi alapellátás, a járóbeteg szakellátás és az egészségfejlesztési programokat megvalósító szervezetek között. A LEK intézményi háttérrel biztosít a betegségmegelőzési, egészségfejlesztési tevékenységhez oly módon, hogy aktívan működteti, tartós helyi, járási hálózatba integrálja az egészségfejlesztési tevékenységet végző szervezeteket. A LEK a járás lakosságának mentálhigiénéjét pozitív irányba mozdítja elő, ezáltal lelkileg egészségesebb, aktívabb élethez juttatja őket. A LEK, működésével rendszeres és tudatos kockázat felmérési, mentorálási tevékenységeket végez, illetve a járás lelki egészségfejlesztési szereplői prevenciók tevékenységeinek támogatásával, működésük összehangolásával, együttműködések létrehozásával erősíti meg a járás mentális egészségi állapotát.

Az alábbi programokat, programelemeket valósítja meg:

Kapcsolatépítés – együttműködés keretében folyamatos explorálása és monitorozása a potenciális együttműködésre nyitott szervezeteknek, intézményeknek, egyéneknek.

Szakmai fórumokon való megjelenés és aktív kapcsolat kialakítása az alábbi intézményekkel: egészségügyi intézmények, szociális intézmények, egyházi szervezetek, civil szervezetek, oktatási intézmények, rendőrség és pártfogói felügyelet, Tapolca város és járásának önkormányzata.

Tizenkét féle szórólap terjesztése: Mobiltelefon függőség, Szorongás, Stressz, Pánik, Öngyilkosság, Lelki egészség, LEK általános tájékoztató, Kiegészítés, Iskolai zaklatás, Függőségek, Evészavarok, Depresszió.

Egyéni mentálhigiénés programok nyújtása:

- Pszichológiai tanácsadás / pszichoterápia
- Mentálhigiénés tanácsadás
- Krízisintervenció
- Segítő beszélgetés
- Pályaválasztási tanácsadás
- Pszichológiai, mentálhigiénés tesztek

Mentális kiscsoportos programok:

- Baba–Mama klub
- Gyászfeldolgozó csoportfoglalkozás
- Depresszió, öngyilkosság prevenciók csoport
- Utógondozó csoport pszichiátriáról kikerülőknél
- Családpasztoráció / házasság életre való felkészítés, tanácsadás
- SNI – gyermekek szüleinek mentálhigiénés csoportfoglalkozás
- Szupervízió a szociális területen dolgozóknak
- Mentálhigiénés csoportfoglalkozás pszichológiai társasjátékok segítségével
- Kiegészítés elleni tréning
- Egyedülálló szülők klubja
- Autogén tréning.

Iskolai programok:

- Drogprevenció
- Dependencia előadás szülőknek
- Kortárssegítő képzés
- Kiegészítő elleni tréning (pedagógusoknak)

Mentálhigiénés előadássorozat:

- A lelki egészségvédelem érdekében
- Addiktológia témakörben
- A szülői készségek témakörben

A közvetlen célcsoport a járás lakossága, az életmódjuk miatt kockázattal terhelt felnőtt és gyermek lakosság, a járás mentális megbetegedésekben szenvedő, vagy azzal veszélyeztetett lakossága, a hátrányos helyzetű lakosság és a járás oktatási, nevelési, egészségügyi és szociális ellátórendszerében dolgozók kollégák.

Mindkét program célcsoportja tehát Tapolca és kistérsége felnőtt és fiatalok lakossága; céljai pedig komplex mentális-egészségfejlesztés programok működtetése, prevenciós programok megvalósulása, felnőtt és fiatalok lakosság számára egyaránt elérhető foglalkozások, társszervezetekkel együttműködés a szolgáltatások szervezésében. A szolgáltatások tehát a városban működő szociális, egészségügyi és köznevelési szolgáltatások alapfeladatait egészítik ki, s egyúttal az ágazatok, szakmák nagymértékű együttműködését is célozzák, megkívánják.

Azonos elemként jelenik meg: lakossági fórumok, szakmai továbbképzések, gyermekeknek-fiataloknak szóló prevenciós programok, szülői készségeket erősítő csoportfoglalkozások, szakembereknek szóló tréningek, önismereti csoportok elemei. A bevont szervezeteket Tapolca és kistérsége általános iskolái, városi középiskolák, szociális és egészségügyi alapellátási intézet egységei, városi civil szervezetek, nem önkormányzati szociális intézmények alkotják. Ezen szervezetek bemutatása tanulmányunk következő fejezetének témája.

A programokban együttműködő szervezetek

A programok nehezen indultak, csak a tervek bemutatása nem keltette fel az intézmények érdeklődését a programelemek iránt. A probléma kezelésére a helyi Kábítószerügyi Egyeztető Fórum (KEF)¹ ülésének keretében a tagok számára érzékenyítő és saját élményen alapuló tréning került megtartásra.

A kezdeményezés részben eredményesnek bizonyult és a szociális szervezetek részéről nyitottságot hozott. A következő lépésben az iskolák bevonására kellett hangsúly fektetni. A városban működő három tagintézménnyel rendelkező általános iskola, a katolikus általános iskola és a helyi gimnázium teljesen elzárkózott a lehetőségtől, a diákok túlterheltségére hivatkozva. A településen működő baptista fenntartású középiskola és speciális általános iskola vezetésének keltette fel érdeklődését a lehetőség. Első körben az intézményvezetőkkel személyes találkozás során sikerült az együttműködések kereteit lefektetni, majd sor kerülhetett kisebb csoportban a pedagógusok tájékoztatására, motiválására is. Ebben a folyamatban

---

¹ 2017-ben alapították meg a tapolcai Kábítószerügyi Egyeztető Fórumot, melynek elnöke a város polgármestere. Az interprofesszionalitás megteremtéséhez szükséges a szakemberek motiválása és elköteleződése, amihez viszont fórumot kell teremteni. Tapolca városában két szintér kínálkozik ehhez: egyik a KEF, hiszen 20 helyi szervezetet foglal magában, de valamilyen oknál fogva mégsem váltak a tagok aktív megvalósítói. A másik tér, ahol intézmények kapcsolódnak, az elmúlt két évben elindult két nagy program, mely a fent felsorolt szolgáltatási hálót célozza létrehozni.

előnyként szolgált, hogy más programok kapcsán már volt szakmai együttműködés az iskolákkal és a korábbi tapasztalatokhoz köthető hitelesség miatt elindult a közös munka.

Rövid idő alatt kiderült, hogy a tervek hasonló akadályokba ütköznek: az iskolák vezetésének elzárkózása, a lakosság bevonásának nehézsége.

A megoldás kulcsát a programelemek, szolgáltatások összehangolása, az együttműködő szervezetek közös platformra hozása jelentette. Fontos volt rendszeres találkozási pontokat kiépíteni és a már működő pontokon személyes jelenlétet biztosítani (KEF ülések, intézményvezetői ülések, szakmai fórumok). Az ülések alatt főként a narratíva módszere (FEHÉR 2010, TEMESVÁRY 2018) jelent meg a kommunikációban, az interperszonalitás lehetősége került kihasználásra. Minden ülésnek részét képezte a programelemek megvalósításnál használt tréning technikák bemutatása, saját élményűvé tétele.

Az erőfeszítések ellenére, a már említett két együttműködő iskolán kívül sikertelen volt más megvalósítási helyszín bevonása a városban. Viszont a kistérségben működő intézmények, falusi iskolák, illetve a megyei gyermekvédelmi központ vezetői érdeklődést mutattak a programelemek iránt. Így a felmerülő igények kommunikálása után lehetőség nyílt a motivált szervezetek bevonására.

Az újonnan kialakult szakmaközi együttműködés révén a lakosság bevonására, több „színháztermes” fórum valósult meg neves előadók meghívásával, ahol kialakult egy ténylegesen motivált réteg, akik a célzott kiscsoportos foglalkozásra behívhatók lettek.

A kialakult járványügyi helyzetig sikeresnek mondható a csoportfoglalkozások működtetése. Az új helyzet átstrukturálta az eddigi személyes találkozásokon alapuló foglalkozásokat, de addigra olyan erős kisközösségek épültek, hogy a technikai feltételek kidolgozását követően, szinte azonnal áttehetőek lettek a „találkozások” az online térbe. Ennek köszönhetően a szülői készségek fejlesztését, a fiatalok személyiségfejlesztését célzó programok és a szakmai fórumok videóchat formájában folyamatosak voltak.

A vizsgált programok elsősorban prevencióss jellegűek és a jelenkorban előtérbe került problémára, a szenvedélybetegségekre fókuszálnak. A szociális és oktatási intézmények nem készültek fel a probléma kezelésére, ezért is lett jelentősebb szerepük az együttműködési lehetőségeknek, ahol szakember, eszköz, új technika vonható be, s az interprofesszionális erőforrások összeadódása a probléma hatékony kezelését teszi lehetővé.

A fókusz – interprofesszionális és interdiszciplinaritás

Az interprofesszionális kifejezés egyre gyakrabban kerül előtérben szakmai fórumokon. A problémák összetettsége és halmazódása, amikkel a szakemberek találkoznak, a szociális munkában kiélezte a közvetlen szakmán kívüli intézményekkel, és az ott jelenlevő szakemberekkel való együttműködést. Ma már alapfeltétele (kellene, hogy legyen) a hatékony problémamegoldásnak az interdiszciplinaritás és/vagy interprofesszionális megjelenése. Állami és civil szektor egymás melletti jelenléte is természetessé vált, de még mindig nincs közöttük összehangoltság. A szervezeti felépítésben, források felhasználásában, problémák megoldásának fókuszában és mechanizmusaiban eltérések vannak.

„Az intézménynek intézményhez való alkalmazkodása addig tart, míg egy olyan rendszer alakul ki, mely elég teljes ahhoz, hogy minden szokásos közösségi és egyéni kívánalmat kielégítsen. Röviden, ez az alkalmazkodás egy teljes életmód kialakulásával a megállapodás felé tart.” (VARGA – VERCSEG 1998:49)

Egyre több szakirodalomban olvashatók a szociális munka megújulásának lehetőségei, jó gyakorlatokról, a szektorok közötti átjárás, együttműködés keretében megvalósult programokról. A megújulásnak generátorai a világban zajló változások, új problémákra, új eszközökkel kell reagálni. Példaként említhetjük az új pszichoaktív szer robbanás hatását, mely elsődlegesen a szenvedélybetegség kezelésében, majd a szociális alap- és szakellátásban

okozott komoly elakadást. Nem volt felkészülve a szakma az azonnali reagálásra, és jelentősebb szerepet kaptak a nagyobb fórumok, mint a KEF-ek, ahol több tudás, eszköz koncentrálódik. Mivel Tapolcán, az országos átlaghoz képest aktívabban működik a fiatal szervezet, ezért is képezi gerincét az itt megalapozott intézményi együttműködés az újonnan kialakuló szolgáltatásoknak.

Az interprofesszionális nem csak egy szakmán belüli erőforrásokra lehet támaszkodni, hanem különböző társszektorok, és a civil szervezetek tudásában rejlő erőforrások adódnak össze. A tudás, tapasztalat megosztásának feltétele, hogy az együttműködő szakemberek időt szánjanak a közös kommunikáció kialakítására, a használt kifejezések alatt minden résztvevő ugyanazt értse. Ha kellő figyelem és idő van a csapatépítésre, a sikeres folyamatot elősegítő keretek lefektetésére, akkor a tagok kreativitásukkal, ötleteikkel oda-vissza ható folyamatként ösztönzik egymást. Ugyanúgy, ahogy az esetmunka is megkívánja, az interprofesszionális együttműködés kialakításának egyik titka a rendszerszemlélet megértése. Az együttműködésben résztvevő szakemberek komplex rendszerként (LÜSSI 1997, SZABÓ 1999) szemlélése révén láthatjuk, hogy a rendszer elemei állandó, aktív kölcsönhatásban állnak egymással, így egyik elmozdulása és/vagy változása generálja a többiek elmozdulását és változását is egyúttal. A cél a már meglévő tudás átadása mellett, új megoldások közös kidolgozása.

A szociális munkában ez a módszer nagy előrelépést hozhat a szolgáltatást igénybe vevővel történő munkában. A szolgáltatást igénybevevő partneri viszonyban van a folyamatban, a segítő eszközként funkcionál. Ennek a gondolatiségnek meggyökerezésében az interprofesszionális módszere fontos szerepet játszhat. A szolgáltatást igénybe vevőt soha nem tekinthetjük egyedül élőként, az őt körülvevő szociális kapcsolatok mozgósítása is kell a sikeres együttműködéshez. Jelen esetben a szolgáltatást igénybe vevő fogalmat érthetjük a város lakosságára, hiszen bármilyen fejlesztésben gondolkodunk, azt csak a helyi közösséggel közösen tehetjük meg. Az interprofesszionálisban ez a szemlélet kiemelt szerepet kap, hiszen több fél együttműködését igényli, a másik szemszögéből történő megvilágítás segíti a megoldást. Közösségfejlesztési szempontból a módszer alkalmazása hosszú távú eredményhez vezethet, mert nem csak egy aktuális problémára koncentrálnak, hanem holisztikus szemléletű, hálózat építésre törekszik, egy hatékonyabb szolgáltatás, módszer kidolgozása a cél.

Budai István (2009) tanulmányában összefoglalta az előnyöket: Partneri alapokon folyó hatékony stáb, team munka. Motivált közreműködők. Szélesebb dimenziókat is figyelembevevő, folyamatos, konstruktív kooperáció. Áttekinthető felelősség megosztás. Gyakorlatias, hatékony, minőségre törekvő, összehangolt szolgáltatás. Elégedett szolgáltatást felhasználók, környezet és munkáltatók. Erőteljes hatás a szűkebb-tágabb társadalmi környezetre. A rendelkezésre álló és újként feltárt források gazdaságos és sikeres használata. A problémák, rizikók, veszélyek csökkentése. A merev szakmai keretek oldása.

A nehézségek elkerülésének elsődleges feltétele, hogy a résztvevő szakember behatóan ismerje szakmáját és azonosulni tudjon vele. A másik nehézség, az a hierarchiához való viszony, az eltérő intézmények szervezeti kultúrájának összehangolása. Itt ismét a megalapozott keretek, kommunikáció és az előkészítésre megfelelően ráfordított idő lehet pozitív tényező.

„Az IP tevékenységben együttműködő szakembereknek nagyfokú érzékenységgel, megértéssel el kell fogadni a szolgáltatás átfogó jellegét. De a szereplőknek tisztában kell lenniük a közreműködő társszakmák határaival és a szakmai átfedésekkel is. Következésképp szükséges feltétel a szakmai empátia, a szakemberek egymás iránti nagyfokú tisztelete, bizalma és elfogadása (Kersting 2001).” (BUDAI 2009:95)

„Az IP kollaboráció további fontos feltétele a motivált részvétel, a sikerélmény, ezek hiányában a kollaborációs erőfeszítések zátonyra futhatnak. Ezért kell a munka kezdetekor és magában a folyamatban is többször tisztázni a közös ügyet, a közös célokat, a kölcsönös érdekeket és az együttműködés különböző szerepeit.” (BUDAI 2009:96)

A hivatkozott Budai tanulmányból (2009) az előnyökkel együtt a hátrányok is összefoglalhatók: Különböző szakmai képzettség, identitás. Nem mindig egyértelmű és meghatározható távlatok. Eltérő szakmai értékek, érdekek. Egymásnak ellentmondó, vagy párhuzamos tevékenységek veszélye. Különböző képzettség és kompetenciák. Különböző szakmai nyelv, stílus. Időigényesség. Az eredeti szakma iránti lojalitás, identitás elvesztésétől való félelem. Az értékelés nehézsége.

Az ösztönzést a szakemberek egyéni motivációjának megerősítésével érdemes kezdeni, meg kell mutatni számukra, hogy hogyan tudják ezt saját szakmai fejlődésükben, illetve a napi munkában hasznossá tenni. Ennek kulcsát a kommunikációban találjuk, a nyílt, őszinte, biztonságérzetet megerősítő együttműködésekben. Mivel a módszer hatékony alkalmazása időigényes, ezért a motivációt a folyamatban végig fenn kell tartani. Ennek lehet eszköze, a hatalmi, hierarchikus rendszerekből történő kilépéssel, a pozicionálás alkuk hátrahagyásával a partneri viszony megélése és az érdekalapú együttműködés. A partneri viszony megteremti azt a környezetet, ahol az egyén megélheti saját szakmai tudásának fontosságát és élményközpontúan fogadja be a másik fél jó gyakorlatait, tapasztalatait. A közös produktum, a közös tudás megalkotásának folyamatában, a kreatív jelenlét végig fenntartja a motivációt. Vita, konfliktushelyzetek megoldása során tapasztalt változásokat, esetleges újonnan tanult technikák sajátként megélése is ösztönzően hat a résztvevőkre.

Mivel az interdiszciplináris/interprofesszionális együttműködés egyik kulcseleme a motiváció a folyamatba való belépésre, és fenntartása a bennmaradásra, érdemes végig tekinteni Prochaska és munkatársai (2009) motivációs elméletét (CZEGLÉDI 2012: 420-423), melyet a változás történéseinek (processes of change) neveztek el. Szerintük változási történések azok a cselekvések, melyeket azért kezdeményezünk, hogy gondolkodásunk, érzéseink vagy viselkedésünk megváltozzon. A 10 elemből álló lista élén a tudatosítás szerepel.

1. Tudatosítás: minden rejtett gondolat és érzés feltárása, valamint a problémára vonatkozó mindenfajta tudás megszerzése segíthet abban, hogy motivációt szerezzünk a probléma megoldására. Elemzett programjaink, újonnan bevezetendő szolgáltatásaink szempontjából a tudásnövelő, szakmai ismeretek megszerzését támogató elemek ezért lényegesek az interprofesszionális együttműködés kialakításához. A folyamatba való belépéskor pedig hasznos arra törekedni, hogy a többi együttműködő szakember mindennapi tevékenységéről, szakmai kompetenciáiról alakuljon ki kép, ezzel elősegítve a szakmák közti tisztelet és kompetenciahatárok kialakítását is.

2. Az érzelmek felkeltése, amely elősegítheti a változással kapcsolatos tagadás, hárítás elsimulását. A Baptista Szeretetszolgálat programjában ennek fényében nagy szerepe van a tiszta tudásátadásra épülő elemek mellett az alternatív színházi, drámapedagógiai stb., programoknak, melyek lehetőséget adnak a problémával kapcsolatos érzelmek kiélésére és kiadására. Fontos az a tevékenység is, melyet a KEF végez a programelemek előkészítésekor annak érdekében, hogy a városban pszichoaktív szereket használókról való puszta tudás mellett érzékenyítse a város lakosságát és szakembereit a probléma következményei iránt, úgymond „élményalapúvá” tegye az együttműködést és ennek szükségességének belátását. Lényeges, hiszen így válik közös értékalapúvá az együttműködés.

3. A környezet újraértékelése. Jelen kérdéskörben motiváló tényezőként hathat az ismerős szervezetek bekapcsolódása és egy olyan támogató-elfogadó szakmai környezet kialakulása, melyben a szakemberek bátran képviselhetik saját szakmai kompetenciáikat, de képesek a másik szakember kompetenciáinak és tudásának tiszteletben tartására is. A mediációs technikákat ismertető programelemek és rendszerességgel kialakított szakmai fórumok egyaránt ezt a célt szolgálják.

4. Önmagunk újraértékelése. A projektelemek nagy erőssége, hogy folyamatos lehetőséget biztosítanak a szakmai és egyéni személyiségfejlődésre, ezek technikáinak elsajátítására, a szakemberek szakmai személyiségének monitorozására és az önreflexióra.

A fenti négy elem a motiváció megszerzésének szakaszában, a változás fontolgatása során játszik nagy szerepet.

5. Az elköteleződés eleme a változás mellett való döntés, és a változásért való felelősség vállalásában jelentős. A változásra való felkészülés része. A vizsgált témánk tekintetében azoknál a szervezeteknél, szakembereknél ment végbe sikeresen a fenti négy elem, melyek beléptek és megvalósítónak, együttműködővé váltak a programokban.

6. A környezet ellenőrzése és újraszervezése révén hatékonyabbá tehető a tervezett szolgáltatások. Csak azok a szervezetek, intézmények, szolgáltatások és személyek maradnak benn a projektben résztvevők között, akik elköteleződést mutattak a város, illetve az együttműködések iránt. Itt már a közös szakmai nyelv és az egy célért való küzdelem érzése kialakult, felállt az a rendszer, mely hatékonyan tud cselekedni és fenntartja a motivációját a beavatkozásra.

7. Helyettesítés: azon cselekvési módok megtalálása, melyek a régi, bevett, megszokott, de kevésbé hatékony rutinokat felválthatják, és gyorsabb, dinamikusabb működésmódokat találhatnak a problémamegoldásra vagy az együttműködésre, esetleg a kettő összekötésére.

8. Jutalmazás: jelen programok esetében a hatékonyabban működő szolgáltatások és ellátórendszer lehet a szakemberek egyik jutalma. Ugyanakkor bátran kijelenthető, hogy a folyamaton végighaladó szakemberek egyéni és szakmai fejlődésen is keresztülmennek, ami mellett új tudásokat, technikákat sajátíthatnak el munkájukhoz. Mindez segíti a cselekvést és a motiváció további fenntartását.

9. Segítő kapcsolatok: a városban a programelemek interprofesszionális, interdiszciplináris együttműködések kialakítására tett erőfeszítései révén újabb és újabb kapcsolatok generálódnak, mintegy hálóba-szerűen. Amennyiben egyik probléma megoldásában a szakemberek közösen tudnak előrehaladást elérni, ösztönözni fogja őket, hogy egyre többször forduljanak egymás felé, más problémák hatékonyabb megoldása érdekében. Egymás megismerése és az ezáltal kialakuló személyes kapcsolatok pedig tovább erősítik az együttműködést.

10. Társadalmi könnyítések közé végtelen számú jelenség sorolható. Pl: a könnyebben, hatékonyabban és gyorsabban elvégezhető munka; az új kapcsolatok; az élhetőbb, drogfogyasztás, szerhasználat szempontjából kevésbé rizikós környezet; a bevonódott, együttműködő közösség; stb.

A 10 elem összeadódásából pedig a változást elfogadó, akaró, cselekvő szakemberi és városi közösség alakulhat ki, mely a továbbiakban mind a szolgáltatások működtetésére, mind pedig a szakemberek hatékonyságára pozitív hatással van.

A fenti motivációs ívet ugyanakkor a jelenlévő intézményi struktúrák nagymértékben befolyásolhatják, ami a kollaboráció ellen ható tényezőként jelentkezhethet.

Intézményi struktúrák hatásai az együttműködésekre

A „Közösen Tapolcáért” – Tapolca Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégiája 2014–2020 című dokumentum bemutatja a programok megvalósítási helyszínként funkcionáló, városban megjelenő interprofesszionális / interdiszciplináris együttműködési kezdeményezéseket.

„Rendszerezésükben az együttműködő szervezetek és diszciplínák-szakmák különböző variációiban igen sokféle minőséget lehet megkülönböztetni egymástól, így az interdiszciplinaritás és az interprofesszionális értelmezhető egy vagy több szervezet keretében, illetve hosszú távú, szervezetek és szakmák közötti projekteknél is. A sokféle szervezet és sokféle professzió közötti tevékenység kétségtelenül magasabb minőségű együttműködést igényel és jelent.” (BUDAI 2009:93)

A stratégia átfogó céljai hozzájárulnak: a helyi közösségek részvételének és tudatosságának fokozásához, a helyi társadalom megújításához, a helyi és közösségi alapú gazdaságfejlesztéshez.

A stratégia mindezeket négy specifikus célkitűzéssel szeretné elérni, amelyek a következők:

1. A kultúra és a szabadidő városa
2. Innovatív, fenntartható város
3. A virágzó gazdaság városa
4. A kapcsolatok városa.

Az interdiszciplinaritás, tudományágak, tudományterületek közti együttműködés fontosságát emeli ki, ezért a közösségi tervezést előkészítő workshopra valamennyi partnerük meghívást kapott a közszférából, valamint a civil, közösségi, illetve gazdasági, szakmai területről. A helyi akciócsoport felállításában is jelen van állami, gazdasági és civil szereplő.

Jól látható, hogy az elmúlt 3-4 évben, Tapolcán is új szemléletek, új együttműködési lehetőségek jelennek meg, melyeknek egyik legnagyobb indikátora a különböző stratégiák elkészítését elváró fejlődési irány, illetve az az összetett problémahalmaz, mellyel a város szembesül a pszichoaktív szereket fogyasztók számának emelkedése révén.

Mindenképpen pozitívumként jelenik meg az elindult kezdeményezésekben a város vezetésének nyitottsága más szektorokkal – vállalkozói, civil, egyházi – történő együttműködésben, mely tere a helyi szervezetek interdiszciplináris együttműködésének. Mégis meg kell jegyezni, hogy ez a paletta nem annyira színes, mint ahány bevonható szervezet vagy szakember van a településen. Ugyan megjelenik mindegyik szektorból képviselő, de egyrészt rendszeresen ugyanazok, akik más fejlesztésekben is együttműködnek, illetve azok, akik köthetők a jelenlegi városvezetéshez.

A bevonható szervezetek, illetve a helyi lakosság erőforrásainak feltárása, az empowerment módszerének (TEMESVÁRY 2018) vagy a motivációs-változási elmélet (CZEGLÉDI 2012) lépéseinek használata segíthetik, hogy valóban felszínre kerüljenek képességek, készségek. Ennek mérhető eredménye, hogy az egyén maga is cselekedni kezd jóléte érdekében. Ehhez eszköz a tájékoztatás, mely megvalósult, de annak formája és nyelvezete nem érhető mindenki számára. Ezért első lépésként az együttműködőknek kell közös nyelvezetet használniuk, mert csak így tudják mondanivalójukat hitelesen közvetíteni. A közös nyelvezet hozza magával a közös gondolatiság leképződését is, melynek olyan karakteresnek kell lennie, hogy ahhoz az egyén vagy szervezet meg tudja határozni önmagát.

A tapolcai KEF-ben eltérő szervezeti kultúrából érkező szakemberek működnek együtt, ez az eltérés a működésben akadályozást, nehézséget okozhat. A felmerülő szervezeti problémák megoldásának alapja a közös szakmai nyelv megtalálása, az interdiszciplinaritás és – professzionalitás jelenléte a közösségi együttműködésben.

Ahhoz, hogy a vizsgált helyzetet átlássuk, fontos ismertetni, hogyan épülnek fel az együttműködő szervezetek, milyen különbözőségek vannak állami, egyházi, civil szervezeti működések között.

A tagok különböző szakmai kompetenciával, ugyanakkor partneri viszonyban, bármely feladatra és tisztségre jelölhető és választható személyek. Ahogy a KEF-ben, úgy a programokban is megmutatkozik a feladatvállaláson keresztül, hogy a tagok jelentős része „csak” megfigyelőként van jelen és az önként vállalt, nem felsőbb utasításra ráruházott feladatokat nem végzik el. Miután a napi munkafolyamataikat felülről szabályozott, jól keretezett rendszerben teljesítik, ezért nehézségek jelentkeznek az önként vállalt társadalmi munka megvalósításában, ez a folyamat lassítja az aktív együttműködésen alapuló munkát.

Az együttműködés nehézségét leginkább a mechanikus és organikus szervezeti struktúrában (CZAKÓ 2011) szocializálódott munkavállalói identitás okozza, amit a kétfajta működési mód jellemzőinek különbségével lehet megmutatni:

A mechanikus szervezetek:

- szinte minden munkatevékenységre részletes és szigorú szabályok vonatkoznak,
- a vezetői és a végrehajtói feladatok élesen el vannak választva egymástól,
- vezetők és beosztottak között nagy a távolság,
- a rangok, beosztások hangsúlyos szerepet kapnak,
- be kell tartani a szolgálati utat,
- a kommunikációs csatornák kötöttek, fontosnak tartják az írásbeliséget,
- a szervezet úgy működik, mint egy gondosan megtervezett gép.

Az organikus szervezetek:

- kevés szabály van, a szabályokat sokszor nem veszik figyelembe,
- vezetői és végrehajtói feladatok összekeverednek,
- gyakran előfordul, hogy valaki helyzettől függően hol főnöki, hol beosztotti pozícióba kerül,
- rangoknak, beosztásoknak nincs különösebb jelentősége,
- a szolgálati út betartása nem kötelező, azt gyakran nem veszik figyelembe,
- a kommunikációs csatornák nyitottak, sokat számítanak a direkt személyes konzultációk,
- a szervezet egy élőlényhez hasonlít, ami állandóan mozgásban van, igyekszik kihasználni a környezetében jelentkező lehetőségeket.

A sikeres programokban történő együttműködés organikus rendszerben működik hatékonyabban. Több szegmensen, mind szakmai hozzáállásban, mind szervezeti működtetésben is fennáll egy folyamatosan vibráló helyzet, mely az állami intézményi tudat és a civil lét között húzódik.

Mégis az interdiszciplinaritás és – professzionalitás működése szempontjából, ezek az ellentétek pozitívak is lehetnek, hiszen érdekérvényesítés szempontjából, minden szereplőhöz be vannak csatornázva. Az előremutató, hatékony munka megvalósulásának alapköve, hogy a célkitűzéssel mindenki egyetért. A drogprobléma esetén a felismerése megtörtént, fontossá vált a reagálás, így kapott teret a városban a két hasonló céllal megvalósuló vizsgált program.

A KEF-ben a város vezetése jelentős szerepet tölt be (polgármester az elnöke), ezért speciális helyzet alakul ki a hatalomhoz való viszonyulásban. A jól szervezett interprofesszionális együttműködésben a hatalmi helyzet tisztázása érdekében a város vezetőinek betöltött szerepét minden tag számára azonosan kell értelmezni, hiszen másik dimenzióban alá-fölérendeltségi viszonyban működnek együtt. Ebben az esetben képviseleti és nem döntéshozói szerepe jelenik meg, talán a hatalmi helyzet értelmezése ebben a kontextusban jól érthető.

A többségében közigazgatási intézményi struktúrában dolgozó szakemberek együttműködését a közösségi munkában való újfajta megélés segíti elő. Itt nem csak családgondozók, pedagógusok, védőnők, stb, hanem a város közösségéért aktívan tevékenykedő állampolgárok is. A kezdetektől figyelmet kellett fordítani a civil, közösségi lét érzésének kialakulására és megélésére, így látva biztosítottak az organikus szervezeti jellemzők megteremtését.

Hangsúlyos, hogy a civil társadalom, a társadalmi aktivitás kerete lehet a lokális közösségfejlesztésnek. Színteret biztosít a társadalmi részvételnek, a helyi folyamatokba történő becsatlakozásnak és befolyásolásának.

A szervezett egység megtalálását segítheti, ha mindenki számára fontos szintérre emeljük a diskurzust. Ilyen szintér a gyermek, az egyén fejlődése, a családi működést segítő folyamatok, melyekre a vizsgált programok koncentrálnak.

A fentiekben már leírt mechanikus szervezeti egységben szocializálódott dolgozók nehezen tudnak organikus szervezeti folyamatban működni. Ezért a belső dinamikák megértése és hatékony működése érdekében lépéseket kell tenni a közös szakmai fórumokon a munkahelyi dimenzió kereteinek tisztázására. A közös munkában történő integrálás folyamán, többször került elő az intézmények tehetetlensége, eszköztelensége, ez is gátló tényező a hatékony munkafolyamatok elindításában, hiszen a napi munkában ezek az emberek folyamatosan szembesülnek ezzel.

Az elmúlt egy év során a programokban történt együttműködésben, az alkalmazott módszerek hatására elindult a változás folyamata, mely oldotta ezeket az érzeteket. Az eredetileg delegált intézményi tagok között fluktuáció indult el és megjelentek a téma iránt elkötelezett személyek. Az aktív részvételre való ösztönzést előmozdította az ÉN-KÉP-TÉR Alapítványban² dolgozók példamutatása. Az Alapítványban mind a három kurátornak van főállása, mellette önkéntes munkában működtetik a civil szervezetet. Mindhárman szociális szférában dolgoznak önkormányzati fenntartású, illetve egyházi fenntartású intézményeknél. A két különböző szervezeti struktúrában a több tízéves tapasztalat által láthatók az előnyök, hátrányok, átjárhatóság, kapcsolódási pontok. A hosszú távú közösségfejlesztési gondolkodásban ezeket a tapasztalatokat is szükséges átadni és ezzel megteremteni a városban, az állami és civil szervezetek együttműködésének kultúráját, hiszen közös cél, hogy a helyi életminőség javuljon. A SWOT elemzési mátrix szempontjai szerint összefoglalható az aktuális helyzet. Erősség: A célkitűzéssel való egyetértés a tagok között. Gyengeség: A feladatok vállalásában történő elköteleződés hiánya. Előny: A tagok szaktudása széles spektrumon mozog. Hátrány: Az együttműködő szervezetek szervezeti működésének eltérései.

Szociális munka modellek az interprofesszionális együttműködés kialakításának szolgálatában

A szervezeti struktúrából és kommunikációból adódó nehézségek kezelésére, erőforrás-alapú, narratív megközelítésű és megoldásorientált modell (TEMESVÁRY 2018) alkalmazásának nyeresége, hogy a szervezetek nyitottá válnak egymás nézőpontjára és közös kommunikáció alakul ki, mely egységes szervezeti szintet hozhat létre.

A két program megvalósításában együttműködő, különböző szakterületről résztvevők számára azonosítható problémaként, közös érdekként fogalmazódott meg az egészségről való közös gondolkodás.

„Az erőforrás-alapú szociális munka a szolgáltatást igénybe vevők rejtett belső erőforrásaira épít, ezzel szembemegy a korábbi individualista, deficitalapú megközelítésekkel. A szociális problémák kezelésénél és megoldásánál ugyanis nem az egyén vagy a csoport problémamegoldás során észlelt hiányosságait (hiányzó készségek, képességek és tudások) veszik figyelembe, hanem azokat a meglévő erőforrásokat, amelyek már rendelkezésre állnak, s amelyekre alapozva fokozható a szociális segítség hatékonysága.” (TEMESVÁRY 2018:105) A prevenció programokban együtt dolgozó szakemberek szaktudásuk tekintetében széles spektrumban tudtak gondolkodni, így alakult ki egy mindenki számára értéket képviselő közös nyelvezet, mely segíti a problémák megfogalmazását is. Olyan közösségi programok kerültek fókuszba, melyeknek célja lehet az életminőség javítása, a lelki egészség gondozása, a

---

² 2016-ban alakult meg Tapolcán az „ÉN-KÉP-TÉR” Szociális és Mentálhigiénés Alapítvány. Az Alapítvány egyik célkitűzése az intézményrendszeren kívüli egészségfejlesztési, prevenció programok széleskörű biztosítása a helyi lakosság számára. Ekkor mutatkozott a városban először egy nagyon szűk körben (3–4 szociális területen dolgozó részéről) igény arra, hogy az állami szektor hiányosságát és merevségét átlépve civilként reflektáljanak a helyi problémákra.

megelőzése, illetve kezelés. A végbemenő változás a „laikusként” jelenlévő aktív egyéneknél erősítette a motivációt, hiszen nem diszkriminatív szóhasználattal találkoztak, hanem az ösztársadalom számára is értéket képező „egészség” kifejezéssel. A vizsgált programok bevonzották azokat az aktivistákat, akikben megjelent az elhivatottság és motiváció a valós „intézkedés”, megoldás megtalálására. Ez jelentős új erőforrás, mely segíti átkeretezni a közös gondolkodást, hiszen így könnyebben lépnek ki a szakemberek is a megszokott „hivatali” sémákból.

Az egyéni érintettség generátorként jelenik meg a munkafolyamatokban, erősíti egymást a szakmai és a „laikus” tudás. Ezen folyamatok segítségével alkalmazott narratív módszer biztosítja, hogy a szakmai kliséket mellőzve, saját megfogalmazásban beszéljessenek a témával kapcsolatban a résztvevők.

Az ilyen jellegű diskurzusok alatt feladat, hogy minden felszólaló a saját elképzelését meg tudja fogalmazni, minden érdek felszínre kerüljön, senki ne gátolja a másik fél gondolatmenetének kibontakozását. A megoldáshoz vezető együtt gondolkodás feltétele a fogalmak azonos értelmezése, az érzelmeken alapuló kommunikáció közös megértése, az empatizálás.

Az állami és a civil szektor közös munkájában mindig megjelenik az a szakasz, amikor a narratíva eszközével az eredményesség felé lehet lendíteni a közös munkát.

„A narratív módszer különösen alkalmas komplex személyközi, csoportközi vagy intézményes konfliktusok megjelenítésére és tisztázására: ekkor mindkét fél lehetőséget kap az álláspontja kifejtésére.” (TEMESVÁRY 2018:107)

A módszer alkalmazása segíti az olyan légkör megteremtését, ami alkalmasnak bizonyul életszerű problémák valós megoldásának megtalálására. Ilyenkor a hangsúly a pozitív, megoldást találó kimenetre helyezhető. Kollektív változásként jelenhet meg, ha nem szociálpolitikai intézkedésként tekintünk a problémára, hanem egy város lakóiként, a szakemberekben lévő tudás felhasználásával kezdünk el gondolkodni a helyzetről.

Szakemberek motivációinak vizsgálata

A szakemberek motivációinak vizsgálata meghatározó kérdése az interprofesszionális és interdiszciplináris együttműködés kérdéskörének. Budai (2009) szerint a motivált együttműködés megolajozza a szakemberek egymás felé fordulásának útját és önmagát gerjesztő folyamatként előnye is az interprofesszionális együttműködésnek. A kutatás indítéka ez alapján kétféle bontható, hiszen a szolgáltatásokban a hatékonyság növelése cél és fontos érdek is, de hosszú távú tervezés szempontjából is meghatározó az egyén motivációjának feltérképezése.

A vizsgálat fő célja a programokban együttműködő szakemberek tekintetében a lelki egészségfejlesztés témakörében történő programokon való részvételt befolyásoló attitűdök körvonalazása, az egyéni vagy intézményi motiváció megállapítása.

A programok elvárása, hogy a szolgáltatási elemek lebonyolításának végén helyi akcióterv készüljön a további beavatkozásokra. A kutatás szolgálja, hogy ténylegesen használható, a helyi jelenségekre reagáló akcióterv készüljön, mely magába foglalja a fókuszba állított interdiszciplinaritást és interprofesszionálisitást.

Kutatási adatként került értelmezésre az eddig lezajlott programelemek megfigyelése, értékelése és a jelenléti ívek adatai is. Ezekből az adatokból került kiválasztásra az a szakmai szcena, akikre a kérdőíves lekérdezés irányult.

A lezajlott programelemek megjelentek számát figyelembe véve megállapítható, hogy kevesen ismerik csak a Baptista Szeretetszolgálat programját. Ebből az alábbi következtetés vonható le:

- A Szeretetszolgálatnak gyengébb a helyi szakmai szcénával az együttműködése, melynek oka, hogy a fő profil (szociális étkeztetés, elterelés) mellett új feladatvállalás volt a mentálhigiénés program lebonyolítása.
- A programok tervezésében (lévén, hogy országos hatáskörű szervezetről beszélünk) helyi szakember nem vett részt és nem valósult meg a tájékoztatás, sem intézményi, sem lakossági szinten.
- A megvalósítási helyszínek – többnyire iskolák – tekintetében azok, akik nyitottak a szolgáltatások befogadására, mind a két lehetőséget igénybe vették.

A szakemberek motivációjának feltérképezése céljából anonim kérdőív kitöltésével történt meg a vizsgálat, melyet a résztvevők emailben kaptak meg. Az érintettek személyes kapcsolatban, esetenként alá-fölérendeltségi viszonyban állnak, ezért a valós eredmény érdekében az anonimitás és online lekérdezés preferálása fontos volt.

A kérdőív 14 oktatási intézménynek, 7 szociális intézménynek, 3 egyéb állami intézménynek (kormányhivatal, rendőrség, kórház) és 2 civil szervezetnek került kiküldésre. Mivel a válaszadók döntő többsége már hallott valamelyik programról, ezért fókuszba került az is, hogy miért volt mégis olyan nehézkes a szervezetek bevonása.

A fentiekben nehézségként fogalmazódott meg a városi iskolákkal való együttműködés hiánya. Többségében az igazgatók a diákok leterheltségére hivatkoztak, ezért feltételezhető, hogy azok az iskolák válaszoltak, akiknél ténylegesen megvalósult együttműködés. Ezekből a válaszadásokból van lehetőség a jövőre vonatkozóan következtetéseket levonni. A szociális intézményeknél 100%-os volt a válaszadási hajlandóság, itt bebizonyosodott a gyakorlatban tapasztalt együtt gondolkodásra való elköteleződés. A válaszadásaik tekintetében fontos, hogy mi motiválja őket, ez segíti a szervezeti felépítésből adódó gátak átlépését. Legtöbbször szakmai motivációként fogalmazták meg az új tudás megszerzését, új kihívásokat, a szakmai kiteljesedés lehetőségét, a munkájuk által elért eredményt.

A 11 oktatási intézményből, csak 2 volt, akik „megvalósítási helyszín” választ adtak a vonatkozó kérdésre. 19 válaszadó igennel válaszolt arra, hogy együttműködő partner, az összes iskolában dolgozó válaszadó is. Ez az adat alátámasztja, hogy jelen van a helyi szervezetek értékrendjében az egészségtudatosság fontossága, de még mindig nem épült be a legtöbb szervezet programjába. Tehát az interprofesszionalitáshoz szükséges elköteleződésre motiválhatók azok, akik ugyan passzívan, de jelen vannak a szakmai színtérben. Az új programokról, új lehetőségről leginkább a munkahelyi vezető által vagy a programokban résztvevőkkel való munkakapcsolatból értesülnek. Ezért érdemes nagyobb hangsúlyt fektetni a személyes érintettség megtalálására, ez előmozdíthatja az aktivitást.

A kérdőívet 5 esetben vezető, 16 esetben alkalmazott töltötte ki, ami szintén utalhat arra, hogy az intézmények vezetése nem köteleződött el az aktív együttműködés felé.

Az egyéni szerepvállalás alacsony mértékét támasztják alá a - Milyen jellegű szakmai továbbképzésen venne részt szívesen? – kérdésre adott válaszok (fele-fele arányban előadást vagy csoportfoglalkozást választottak, az egyéni foglalkozáson való részvételt senki nem választotta), jól látszik, hogy az egyéni foglalkozást nem tartják fontosnak.

13 válaszadó elmondta, hogy magánemberként is vett részt programon, ami feltételezhetően lakossági fórum volt. Ezek az adatok rámutatnak arra, hogy a nagyközönséget vonzó programok kiváló kommunikációs terepet biztosítanak a kisebb, csoportos vagy akár egyéni foglalkozásokra történő motiválásra, bevonásra.

Azoknak a válaszaiból, akik már magánemberként is vettek részt programon, az alábbi témák iránt érdeklődő csoportokat lehet felállítani:

- Szakmai műhely munka iránt érdeklődők, amely szemléletformáló, alternatív pedagógiai módszereket alkalmazó prevenció programokat tartalmaz, élményalapú előadásokkal, hasznos, alkalmazható módszerekkel.
- Új információk, szakmai fejlődés, közösségépítő hatás. Tanulságos, gondolatébresztő, információszerezésre lehetőséget adó programok.
- Neves szakemberek előadása: aktuális, fontos tudásmegosztó szerepet töltött be.
- Szabadidő hasznos eltöltése, kikapcsolódás, feltöltődést adó programok.

A saját vélemény kifejtésére alkalmas kérdésekben a programok célzott elemei, mint a drogprevenció, lelki egészségfejlesztés, egészségtudatos életmód kialakítása mellett megjelent szempontként a közösségépítés, illetve a szakmai együttműködés fontossága.

A válaszadók számára érdekes témák megjelölését, és javaslatokat is feltérképeztünk a jövőre vonatkozóan. Ezek a válaszok körvonalazzák a helyi szakmai szcéna probléma megfogalmazását, a közös pontok megtalálását, a megvalósítani kívánt interprofesszionális együttműködést segítő elemeket.

A válaszok összegzéséből egyértelműsíthető, hogy továbbra is fontos a függőséggel, agresszió és konfliktuskezeléssel kapcsolatos diskurzus. Megjelent az érzékenyítés, empatizálás fontossága, és ami a vizsgálati szempontból kiemelkedő, a közösségfejlesztés, a szakmai személyiség fejlődésének, és a szervezetek közötti együttműködés eleme.

Kiemelendők az átlag válaszokhoz képest, a téma kutatásában hasznos válaszok; a válaszadók szinte mindegyike ismeri mindkét programot és együttműködő partnereket.

- Állami fenntartású intézmény alkalmazottja hasznosnak találta a kutatás és közvélemény kutatás alapú helyzetkép alakulásának bemutatását, szívesen hallgatna közösségformáló technikák szakmai ismertetésére vonatkozó előadást, és javaslatként fogalmazta meg az együttműködés kiépítését az egyes szervezetek között.
- Szociális intézmény alkalmazottja hasznosnak találta a közösségépítő programokat, munkájára gyakorolt hatásként a szakmai tudás bővítését, és javaslatként még több kulturális, zenei program szervezését fogalmazta meg, és kiemelte ezek közösségépítő szerepét.
- Szociális intézmény vezetője a szakmai személyiség fejlődését emelte ki a munkájára gyakorolt hatásként és javaslatot tett a helyi média bevonására.
- Szociális intézmény alkalmazottja közösségépítő-, formáló, empátia fejlesztő hatását emelte ki a programoknak és javasolta, hogy a programok előtt megfelelő időben legyen tájékoztatva a közönség.
- Oktatási intézmény alkalmazottja az érzékenyítő foglalkozásokat találta hasznosnak és javaslatként fogalmazta meg a tanulóközpontúságot.
- Oktatási intézmény alkalmazottja a diákok szempontjából írta le a programok hasznosságát: „a diákok élvezték, úgy gondolom pozitív hatással volt rájuk, segítette őket az önismeret, a szocializáció, és társas együttműködés területen egyaránt.” Javasolta a diákok bevonását, nem csak eseti jelleggel, hanem a diákönkormányzatok elnökeivel vagy tagjaival folyamatos kontaktot, havi rendszeres találkozást.
- Alapítvány vezetője hasznosnak ítélte a lakossági fórumot és a szakmai műhely munkát, pozitívként emelte ki a megvalósult programelemek által létrejött új közösségeket. Közösségfejlesztés, környezeti fenntarthatóság, szegregált társadalmi csoportokban zajló jó gyakorlatok téma érdeklő és a tájékoztatásra, a programok ismertetésére fektetne nagyobb hangsúlyt, fogalmazta meg javaslatként.

Ami fejlesztendő területként jelent meg, az a megfelelő, időben történő tájékoztatás a programokról, a helyi média bevonása és a lakosság, illetve intézmények motivációjának kérdései.

A szakembereket érdeklő témák mutatnak egy komplexebb gondolkodásra való nyitottságot, amely több szakterület tudás megosztását feltételezi. Vizsgálati szempontból ezek a válaszok kiemelkedően fontosak az interdiszciplinaritás és interprofesszionalitás kialakítása tekintetében.

A demográfiai adatokból látszik az is, hogy a vizsgálati alanyok között nincsenek jelen a pályakezdő fiatalok és nyugdíj előtt álló szakemberek. Jövőbeli tervként mindenféleképpen az ő motivációjukra, bevonásukra is hangsúlyt kell fektetni.

A programok megvalósítása meghozta azt az eredményt, hogy közös szakmai munka, új szakmai kapcsolatok indultak el az intézmények között, ami a vizsgálati szempontból fontos mutató a helyi szakmai szcéna megerősítéséhez.

Összegzés

A kutatási eredmények kiértékelésében bebizonyosodott, hogy a napjainkban jelen lévő társadalmi problémákra történő reagálás minden szektor számára fontos, ezt közös ügyként lehet megfogalmazni. A programok által megismert új technikákban lehetőséget látnak a szakemberek a kezelésre, ez szintén alapja lehet a közös munkának.

Mivel a kialakított szolgáltatások olyan társadalmi problémákra reagálnak, melyek érintik a vizsgált intézményeket, ezért bevonhatóbbá váltak. A szociális intézmények esetében teljes mértékben, az oktatási intézmények esetében egy kivétellel, mindegyik szervezet együttműködő valamelyik megvalósítóval. Ilyen nagy lefedéssel még nem valósult meg a városban a szervezetek között kapcsolat, mely köszönhető annak is, hogy a vizsgált két program megvalósítása közel kétéves időtartam volt. A programok által megteremtett térben növekedett az együttműködésre való hajlandóság és motiváció.

A vizsgált programelemek megvalósítása az egyik út a helyi szakmai szcéna kapcsolatának elmélyítéséhez, a válaszokból kitűnt, hogy a programelemek kapcsán új technikákat, új tudást szereztek a szakemberek, melyet tudnak napi munkájukban alkalmazni. A munkájukra gyakorolt hatásnál a kérdőívben leírták a szemléletformálást, a közösségépítés fontosságának megtapasztalását, így ezek olyan célok, melyek mentén erősödik a közös szakmai tudat kialakulása.

Az új együttműködések elköteleződést hoznak a helyi interdiszciplináris, esetleg interprofesszionális szakmai munka felé. Közben pedig közösség épül, mind az együttműködő szakemberek, mind a szolgáltatást igénybe vevők között. Mivel a programokban alapvetően a szociális és az oktatási terület kapcsolódott be, ezért nem beszélhetünk városi szinten az interdiszciplináris együttműködés teljes mértékű előmozdításáról a programok hatásaként. A kutatásban megkeresett egészségügyi intézménytől nem érkezett válasz, pedig fontos szerepe van az egészségfejlesztés területén. Ezzel szemben a kérdőív kitöltésekor érkezett válasz civil szervezettől, kormányhivatali és egyéb állami fenntartású alkalmazottól, mely arra enged következtetni, hogy az interprofesszionális együttműködést előmozdították a programok. A válaszadók többsége fontosnak tartja munkájában az új tudás szerzését, a szakmai kiteljesedést, ebből arra lehet következtetni, hogy jelen van egy olyan szakmai közeg, ahol azonos a cél és az elköteleződés. A kiemelt programelemknél több esetben is fontosnak érezték leírni a munkájukra, a diákokra, a szolgáltatást igénybe vevőkre, így végső soron a szolgáltatásra gyakorolt pozitív hatását a programoknak, jelezték a szolgáltatást igénybe vevőkkel közös munka fontosságát. Elmondható, hogy a városban jelen van az interprofesszionális együttműködés, mely erős alapja az interdiszciplináris szakmaiság kiépítésének.

A kutatás feltárta azokat a motivációs lehetőségeket is, melyekre építve elérhető a célként kitűzött szakmai fejlődés iránya az interprofesszionalitás érdekében. Cselekvési tervet kell

kidolgozni, amely kereteket ad és monitorozza a közös szakmai munkát, épít a programok által létrejött együttműködésekre, azokat nem hagyja passzíválódni.

A több intézményt összekötő programok megvalósítása, az adott célon túl mutatva, kiváló terepe a helyi szakmai szcéna kapcsolatának elmélyítésére, új szakemberek bevonására, település szintű célok megfogalmazására. Mivel a programozási időszak ebben az évben véget ér, és a programok fenntarthatósága csak minimális szinten biztosított, így a jövőről való gondolkodásban, olyan koncepciókat kell kidolgozni, melyek nem hagyják elveszni az eddig elért eredményeket. Megvalósítható koncepció lehet az önkéntesek bevonása, a fórumok, szakmai műhelymunkák alkalmával létrejött szaktudás bővítése, jó gyakorlatok kidolgozása a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva. Az interprofesszionális megvalósult közös szakmai kommunikáció, értékrendszer, kialakult „tapolcai” eszmeiség az a kulcs, amivel a helyi lakosság is motiválhatóvá, bevonhatóvá válik a közösségfejlesztésbe.

Irodalom

- ARAPOVICS M., VERCSEG I. (szerk.) (2017): Közösségfejlesztés módszertani útmutató. Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatás és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft, Országos Széchenyi Könyvtár, Budapest.
- E. BABBIE (2000): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó, Budapest.
- BÍRÓ J. (szerk.) (2006) Biopolitika – Drogprevenció tanulmányok a kábítószer-fogyasztás megelőzéséről. L'harmattan Kiadó, Budapest.
- DR. BONCZ I. (szerk) (2015): Kutatásmódszertani alapismeretek. Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs.
- BUDAI I. (2009): Az interprofesszionális együttműködés és a szociális munka, Esély 2009/5. 88.-114.
- BUDAI I. – NÁRAI M. (szerk.) (2012): Együttműködés és felelősségvállalás tanulása a szociális és közösségi munkában. Széchenyi István Egyetem, Győr.
- BUDAI I. – NÁRAI M. (szerk.) (2011): Közösségi munka – társadalmi bevonás – integráció szövegyűjtemény. Széchenyi István Egyetem, Győr.
- CZAKÓ Á. (2011): Szervezetek, szerveződések a társadalomban. Szervezetszociológiai jegyzet. BCE Szociológiai és Társadalompolitikai Intézet, Budapest.
- CZEGLÉDI E. (2012): A viselkedésváltozás transzteoretikus modelljének alkalmazási lehetőségei az elhízás kezelésében Mentálhigiéné és Pszichoszomatika 13 (2012) 4, 411–434.
- CSÁK R., MÁRVÁNYKÖVI F., RÁCZ J. (szerk) (2017): Új pszichoaktív szerek (ÚPSZ) használatának vizsgálata vidéki szegregátumokban. Magyar Addiktológiai Társaság, Budapest.
- FEHÉR B. (2010): A narratív segítő beszélgetés Esély 2010/3. 66–88.
- FERGE Zs. (2017): Társadalom- és szociálpolitika Magyarország 1990–2015. Osiris Kiadó, Budapest.
- HARKAI N. (2006): Közösség és közösségi munka. Közösségfejlesztők Egyesülete, Budapest.
- LÜSSI, P. (1997): A rendszerszemléletű szociális munka gyakorlati tankönyve Interdiszciplináris Szakkönyvtár 1. Budapest.
- NIZÁK P., PÉTERFI F. (2005): A közösségi részvétel – társadalmi és hatalmi beágyazottság, In: MÁRKUS E. (szerk.): Tanulmányok a részvételi demokrácia gyakorlatáról. EMLA Egyesület, Budapest.
- SEBESTYÉN E., SÓS I., HÁBENCIUS J. (szerk.) (2008): Kézikönyv Kábítószerügyi Egyeztető Fórumok számára. Nemzeti Drogmegelőzési Intézet, Budapest.
- DR. SZABÓ L. (1999): A szociális eszmék kialakulása és elméleti hátterei, A Szociális Munka Alapítvány Kiadványai, Budapest.

TEMESVÁRY Zs. (2018): A szociális munka és a szociálpedagógia modern elméletei. L'Harmattan Kiadó, Budapest.

VARGA A. T. (szerk.) (1988): Közösségfejlesztési folyamat, részlet WW. BIDDLE – L.J.BIDDLE könyvéből. Országos Közművelődési Központ, Budapest.

VARGA A. T., VERCSEG I. (1998): Közösségfejlesztés. Magyar Művelődési Intézet, Budapest.

VERCSEG I. (2011): A közösségi munka folyamata és módszerei. In: NAGYNÉ VARGA I. (szerk.): Közösségi munka a családsegítésben. Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Tanszéke, Debrecen.

A Baptista Szeretetszolgálat OSZSK szemléletformáló, alternatív pedagógiai módszereket alkalmazó célzott prevenciós program szakmai vezetőjétől rendelkezésre bocsátott szakmai beszámoló.

Lelki Egészségfejlesztési Központ szakmai vezetőjétől rendelkezésre bocsátott szakmai beszámoló.

Tapolca Helyi Közösségfejlesztési Stratégiája

http://www.tapolca.hu/content/hivatal/2017/helyi_kozossegi_fejlesztesi_strategia_tapolca.pdf

(Látogatva: 2020.05.16.)

Nemzeti Drog Fókuszpont – Prevenció

<http://drogfokuszpont.hu/szakteruleteink/prevencio> (Látogatva: 2020.05.16.)